

Саша М. МАРКОВИЋ*

Криминалистичко-полицијски универзитет Београд

СПРЕЧАВАЊЕ ИРЕГУЛАРНИХ МИГРАЦИЈА И СУЗБИЈАЊЕ КРИЈУМЧАРЕЊА ЉУДИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Апстракт: Предмет овог рада су ирегуларне миграције и кријумчарење људи западнобалканском рутом кроз Србију. Масовне ирегуларне миграције становника појединих азијских и афричких држава захваћених оружаним сукобима, у економски развијене европске државе довеле су до пораста броја учинилаца кривичног дела кријумчарења људи. Остваривање високог незаконитог профита кријумчарења људи поговало је развијању криминалних активности са елементима организованости. Кријумчарење људи је постала доминантна криминална делатност многих регионалних и међународних криминалних група, које за одређен новчани износ кријумчаре ирегуларне мигранте од матичних држава до држава западне и средње Европе. Западнобалканска кријумчарска рута једним краком прелази преко државних граница Републике Србије и актуелна је од 2011. године. Применом научних метода – анализом садржаја, статистичким методама, компаративним и формално-логичким анализама, обрађени су подаци који се односе на поступање српске полиције и правосудних органа у циљу спречавања незаконитих миграција и супротстављања овој врсти криминала у периоду од 2018. до 2023. године, са посебним освртом на казнену политику судова у периоду од 2018. до 2022. године.

Кључне речи: кријумчарење људи, ирегуларне миграције, кривично дело, кривична санкција, казнена политика судова.

УВОД

Крајем 2015. године дошло је до врхунца миграторне кризе у Европи. Према подацима УНХЦР-а, у то време у свету присиљено је расељено око 65 милиона људи, од којих је 12 милиона Сиријаца (Резолуција Европског парламента 2018). У тој години државну границу Србије прешло је 579.518 миграната са Блиског Истока и из Африке, који су изразили намеру за азил. Регистровано је 52% Сиријаца, 28% држављана Авганистана и 13% Ирачана (Влада РС: 2016). У 2017. и 2018. прилив ирегуларних миграната из Африке и Азије, и транзит кроз Србију, био је значајно мањег обима него претходне две године, док је током 2019. године миграторни притисак из Бугарске и Северне Македоније нагло порастао (Марковић 2023: 353). Само у 2022. години на западнобалканској рути 40 ирегуларних миграната је смртно настрадало (ИОМ: 2023). На граници Србије и Босне и Херцеговине, у августу 2024. године, приликом покушаја преласка реке Дрине, утопило се 12 миграната

* Ванредни професор, ORCID 0000-0003-1025-7961, sasamarkovic975@gmail.com

(Марковић 2024а: 45). Велике ирегуларне миграције погодују развоју криминалних делатности. Немогуће је замислити ситуацију у којој више стотина хиљада миграната на годишњем нивоу, са циљем да стигну до жељене државе Европске Уније (ЕУ), избегавајући граничну контролу полиција различитих држава, прелазе хиљаде километара пута без помоћи кријумчара људима. Масовне миграције искористиле су постојеће криминалне групе тако што су преусмериле своје уобичајене криминалне активности (промет опојних дрога, трговина ватреним оружјем и слично) на чињење кривичних дела повезаних са кријумчарењем људи. Дошло је и до формирања нових криминалних група у пограничним областима, често удруживањем лица која нису била регистрована као учиниоци кривичних дела, јер им се указала повољна прилика за стицањем високог профита од ове врсте криминала. У овом раду размаћемо начине супротстављања кријумчарењу људи у време масовних ирегуларних миграција кроз Србију ка државама ЕУ, а посебну пажњу ћемо посветити криминалистичкој и кривично-правној анализи кривичног дела – недозвољени прелаз државне границе и кријумчарење људи из члана 350 Кривичног законика (КЗ), законодавној и судској казненој политици за посебне облике овог кривичног дела.

ИРЕГУЛАРНЕ МИГРАЦИЈЕ И КРИЈУМЧАРЕЊЕ МИГРАНАТА ЗАПАДНОБАЛКАНСКОМ РУТОМ

Европска агенција за граничну и обалску стражу (Фронтекс) има законски мандат да надгледа спољне границе Европске уније, како би се створила свеобухватна слика миграционе ситуације која утиче на ЕУ. У извештајима ове европске агенције наводе се главне миграторне руте којим се највећи број ирегуларних миграната креће ка ЕУ – западноафричка, централно-медитеранска, источномедитеранска, источна гранична, западномедитеранска, западнобалканска рута и рута Ламанша (Фронтекс 2024). У периоду 2021–2023. евидентирано је преко 900.000 ирегуларних миграната који су ушли у ЕУ, од којих се трећина кретала из Азије копненом западнобалканском рутом (Марковић 2025: 16–17). Подаци Фронтекса показују да је број ирегуларних граничних прелазака у ЕУ у првих пет месеци 2024. у односу за исти период претходне године смањен за 23%. Западнобалканска и централномедитеранска рута забележила је пад од 71%, односно 58%, док су западноафричке и источномедитеранске руте забележиле раст 303% и 103% (Фронтекс 2024). У 2021. години број евидентираних ирегуларних прелазака у ЕУ западнобалканском рутом био је 61.735. У 2022. години од укупно 331.553 евидентираних ирегуларних миграната, чак 144.197 или 43,5% је ушло у ЕУ овом рутом, а 2023. године 99.086 или 31% мање него у 2022. години (Фронтекс 2023). Међутим, 2023. година је трећа по реду узастопна година у којој је евидентиран раст броја улазака ирегуларних миграната у ЕУ. Забележено је чак 442.000 незаконитих прелазака границе (Фронтекс 2023). То значи да је дошло до преусмеравања ирегуларних миграција другим рутама, јер је учешће западнобалканске руте било 22%. У првих десет месеци 2024. године забележен је још већи пад незаконитих прелазака овом рутом. По извештају Фронтекса, овом рутом је ушло у ЕУ 18.955 ирегуларних миграната, што је за 80% мање у односу на претходну годину – највише држављана Сирије, Турске и Авганистана (Фронтекс 2024а).

Република Србија је држава која се налази на једном краку западнобалканске кријумчарске руте. У 2023. години евидентирано је 108.800 ирегуларних миграната или 12% мање у односу на 2022. годину, највише држављана Сирије 45,74% и Авганистана 22,20% (КИРС 2024). Кријумчарење људи кроз Србију се најчешће врши из Северне Македоније и Бугарске, транзитом преко Београдског региона, и на изласку у Мађарску и Хрватску. У последње време из Србије мигранти се све чешће кријумчаре у Босну и Херцеговину, при чему је та, поред руте из Црне Горе, постала главна мигрантска рута у ту државу (Кржалић–Кобајица 2021: 234). Поједина истраживања показују да су ирегуларни мигранти у Хрватској често жртве физичког насиља и злостављања од стране полиције (Isakjee–Davies и др. 2020: 1766–1767), како би их одвратили да транзитирају кроз ту државу, која је данас део Шенгенског простора. Ирегуларни мигранти задржавали су се у транзиту кроз Србију у просеку 30 дана током 2021. године, а 12 дана током 2023. године (КИРС 2024), при чему је мали број поднео захтев за азил. У 2023. години поднето је само 196 захтева за добијање азила у Србији, у 2022. години 319, у 2021. години 172, па закључујемо да Србија због економске (не)развијености није пожељна крајња дестинација за мигранте (Марковић 2024: 358), већ је за мигранте транзитна држава на путу за Западну Европу (Лукић 2016: 39). Прва пожељна држава мигрантима на овој рути је Италија, и сматра се да град Трст представља последње место на којем се завршава западнобалканска миграторна рута. Међутим, многа истраживања нам говоре да се мигранти све ређе одлучују за тражње азила у Италији због страха од протеривања и да настављају пут ка Француској и Немачкој или другим државама ЕУ (Bergesio–Bialasiewicz 2023: 46). Државе Западног Балкана као крајње одредиште нису интересантне за мигранте због ниског економског стандарда (Мијалковић–Чворовић 2018: 108). Једно истраживање које је урадио ИОМ у мају 2024. године на узорку од 347 тражилаца азила у прихватним центрима за азил у Србији, показало је да је 46% миграната користило услуге кријумчара до доласка у Србију (ИОМ 2024). Кријумчарење ирегуларних миграната се тешко открива од стране државних органа, јер кријумчари и људи које кријумчаре имају исти циљ – да мигранти незаконито дођу до државе која им је крајње одредиште (Батавељић–Божић 2024). Ирегуларни мигранти плаћају услугу учиниоцима кривичног дела да буду прокријумчарени од државе порекла до државе у коју желе да стигну. Кријумчарске криминалне групе на територији Србије су повезане са криминалним групама у региону, а неке су и огранци транснационалних организованих криминалних група које делују на територији Европе и кријумчаре мигранте из Турске до држава западне и средње Европе.¹ Плаћање услуга кријумчара одвија се унапред, некада етапно према пређеним деоницама („pay-as-you-go business“ модел) или након доласка на крајње одредиште (Европол 2022). Законодавна казнена политика за кривично дело кријумчарење људи је знатно поопштена у претходној деценији,

1 На пример, један осуђени кријумчар из Србије на казну затвора од две године и два месеца је правосудним органима изјавио да је био у контакту са кријумчарима из Турске и Србије и да је превозио мигранте на подручју Суботице до границе са Мађарском. У граничном појасу усмеравао их је да пређу пешке границу на месту где нема граничне контроле. Мигранти су имали договор са кријумчарима да уз њихову помоћ пређу релацију из Турске до Немачке за износ од 4000 до 17.000 евра по мигранту (Виши суд у Суботици, пресуда Спк. 30/23 од 23. 5. 2023. године).

нарочито Изменама и допуном КЗ из 2016. године.² Мада многи водећи кривичари у нашој држави критикују стално прописивање све строжих казни у КЗ, јер се то не може правдати неким рационалним разлозима и потребама нити су те казне условљене стањем на плану криминалитета и његовог сузбијања, при чему такав приступ наилази на одобравање значајног дела грађана Србије (Стојановић 2020: 31), сматрамо да је поопштравање казнене политике у области кријумчарења људи имало оправдање, јер та врста криминалитета све више добија на значају у оквирима организованог транснационалног криминалитета, па је било неопходно прописати веће казне како би се постигли циљеви генералне превенције у овој области.

УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ И ПРАВОСУДНИХ ОРГАНА У СПРЕЧАВАЊУ ИРЕГУЛАРНИХ МИГРАЦИЈА И СУЗБИЈАЊУ КРИЈУМЧАРЕЊА ЉУДИ

Превенција и репресија су кључна стратешка усмерења у борби против криминалитета (Марковић 2019: 162; Марковић 2018: 100). Актуелни полицијски начини рада заснивају се на *pre-crime* концепту, приступу који подразумева деловање надлежних органа пре чињења кривичног дела (Марковић–Коларић 2023: 41). Изграђен је на побољшаној превенцији и проактивности, ефективном предвиђању на основу извршене анализе уоченог проблема, постигнутом кроз хоризонталну координацију безбедносних органа и агенција на националном и међународном нивоу (Марковић 2023: 110). Ефикасна гранична контрола је кључна у погледу контроле миграционих токова, међутим, да би таква контрола дала резултате, неопходно је да се спроводи са обе стране границе, и управо зато је неопходна сарадња полицијских органа више држава како би се пресекле кријумчарске руте и незаконите активности криминалних организација које се баве кријумчарењем ирегуларних миграната (Hurtado–Kojić 2015: 106). Главна сврха граничне контроле је да се обезбеди брза, ефикасна и безбедна контрола протока путника и робе, а са друге стране да се открије и спречи илегалан прелазак државне границе и сви облици прекограничног криминала, укључујући кријумчарење миграната (Petrova–Dojčinovski 2022: 115). Врховни суд Србије је потврдио да се израз „кријумчарење“ односи на „све облике извршења овог облика кривичног дела и обухвата радње омогућавања другом да недозвољено пређе државну границу Србије, омогућавање за недозвољен боравак или омогућавање транзита преко територије Републике Србије“.³

Упоредо са повећањем масовности ирегуларних миграција западнобалканском рутом и растом броја откривених кривичних дела кријумчарења људи преко државне границе и у транзиту кроз Србију, поопштравана је законодавна и судска казнена политика у циљу одвраћања потенцијалних учинилаца да се баве овом врстом криминала. Полиција Србије најчешће открива кривична дела кријумчарења људи која су извршена на неки од начина који су обухваћени првим квалификованим обликом кривичног дела из члана 350 КЗ. Наиме, овај облик кривичног дела је инкриминисан

2 Сл. гласник РС, бр. 94/2016 од 24. новембра 2016. Почетак примене 1. јун 2017. године

3 Врховни касациони суд, пресуда Кзз 172/2020 од 4. 3. 2020. године.

у ставу 3 и обухвата неколико начина вршења кријумчарења људи из става 2. Запрена је затворска казна од најмање две године и не може се ублажити од стране суда. Потенцијални учинилац је унапред упознат колико је висок ризик ако буде откривен да се бави овом врстом криминала. Од прикупљених доказа зависи одлука суда. Ако полиција кривичну пријаву поткрепи релевантним доказима, учинилац ће бити осуђен на затворску казну. Често јавни тужилац предлаже суду да полицајци који су открили кривично дело сведоче у кривичном поступку о својим запажањима. Најчешће кријумчарења миграната које открива полиција је учињено тако што се моторним возилом превози и кријумчари већи број лица.⁴ Кријумчари за материјалну надокнаду организују транзит кроз Србију ирегуларним мигрантима у циљу напуштања државне територије и уласка у државе ЕУ.⁵ Због високог профита кријумчари миграната настављају да се баве овом врстом криминала и након откривања од стране полиције и кажњавана од стране суда. Поврат је чест код овог кривичног дела.⁶ Зато полиција Србије у сузбијању кријумчарења људи примењује савремене моделе рада који се базирају на проактивности. Не свега, ту мислимо на полицијско-обавештајни модел који се у Србији примењује од доношења Закона о полицији 2016. године.⁷ Полиција, приликом откривања кривичних дела своје оперативне активности усмерава, пре свега, на повратнике, криминалне групе и на жаришта криминала. Полази се од хипотезе да мали број учинилаца (повратника) изврши највећи број кривичних дела. Поред овог начина кријумчарења, полиција неретко открива кријумчарење миграната од стране криминалне групе, која, такође, представља један од начина извршења овог облика кривичног дела.⁸ Један од најопаснијих модуса кријумчарења је на начин којим се угрожава живот или здравље лица која се кријумчаре. Гранична полиција приликом вршења граничне контроле коришћењем савремених уређаја који детектују присуство живих бића (на пример, детектују откуцаје срца) открива мигранте у товарним сандуцима камиона и шупљинама моторних возила. У неким ситуацијама дође и до смрти лица која се кријумчаре.⁹

Најтежи, други квалификовани облик кријумчарења људи (став 4) се чини уколико кријумчарење људи учини организована криминална група (ОКГ). Предвиђена је

4 Судска пракса подразумева најмање пет лица. (Уп. Апелациони суд у Новом Саду, одлука бр. Кж.1-3560/12 од 29. 11. 2012. године).

5 Вид. Виши суд у Врању, пресуда 1К.бр.33/17 од 18. 10. 2018. године. Виши суд у Врању, пресуда К. бр. 62/17 од 12. 11. 2020. године. Виши суд у Врању, пресуда слк. бр. 6./23 од 15. 6. 2023. године.

6 Вид. Виши суд у Врању, Слк. бр. 5/22 од 22. 12. 2022. године.

7 Вид. Закон о полицији, чл. 34.

8 Пример: За овај начин извршења кријумчарења осуђена су четири лица која су се повезала да кријумчаре групу миграната из Прешева до Београда, при чему су два имала улогу претходнице (чистача) у путничком возилу, док су два су возила комби са мигрантима (Виши суд у Врању, К. бр. 62/17 од 12. 11. 2020. године). Појам „криминалне групе“ је дефинисан чланом 112 и ставом 35 КЗ.

9 Пример: Док је воз стајао у железничкој станици у Србији, у Шиду, окривљени Н. М. је сместио седам ирегуларних миграната у један од контејнера, у намери да им на тај начин омогући недозвољен транзит кроз Србију и недозвољен прелаз границе Србије са Хрватском, па надаље до Италије или неке од земаља Европске уније. Међутим, крајње одређиште контејнера је била Јужна Америка, у коју је стигао бродом из Ријеке. У Парагвају, прегледом контејнера у којем се превозило минерално ђубриво, пронађени су посмртни остаци наведених седам илегалних миграната. Н. М. је осуђен на казну затвора од шест година, јер је на описан начин извршио кривично дело из чл. 350 ст. 3 у вези ст. 2 КЗ (Виши суд у Сремској Митровици, пресуда К-68/21 9. 3. 2021. године).

затворска казна од три до 15 година. Ефикасно обезбеђење и надзор државних граница постаје све компликованије, посебно када је у питању борба против транснационалног организованог криминала и тероризма, имајући у виду да се терористи и учесници у оружаним сукобима често инфилтрирају међу ирегуларне мигранте, који се масовно крећу миграторним рутама па их је тешко открити (Wagner 2021: 79). Криминалистичка полиција која се бави сузбијањем организованог криминала своје активности приоритетно усмерава на откривање овог облика кривичног дела. „Од 2018. до 2023. године у Србији је осуђено 80 кријумчара људи који су били чланови ОКГ“ (Марковић 2024: 48).

Примена мере безбедности одузимање предмета, на пример возила којим су кријумчарени људи, обавезно је, сходно одредби у последњем ставу члана 350 КЗ. Одузимање средства употребљеног за извршење кривичног дела врши се у циљу превенције.¹⁰ Полиција истовремено са откривањем кријумчарења људи привремено одузима моторно возило са којим је кријумчарење вршено.

Организоване криминалне групе баве се криминалном активношћу ради увећања финансијске добити на илегалан начин, а делују на локалном, националном или међународном нивоу. Могу бити високог, средњег или ниског нивоа организованости. Најчешће се баве криминалним активностима које доносе највише профита – кријумчарење опојних дрога, кријумчарење људи и ватреног оружја. Полиција има обавезу да изабере најефикаснију криминалистичку стратегију у циљу супротстављања организованом криминалу и свим другим облицима тешког криминала. У Стратешкој процени јавне безбедности за период 2022–2025. године (МУП, 2021) спречавање и сузбијање ирегуларних миграција дефинисано је као стратешки приоритет рада Дирекције полиције и процењено је да овај приоритет представља умерен ризик по јавну безбедност. Последњи стратешки документ у области сузбијања организованог криминала, Процена претње од тешког и организованог криминала (СОСТА) српска полиција донела је 2023. године (МУП, 2023). Овим документом кријумчарење људи је постављено као једна од области криминалитета чије сузбијање представља приоритет МУП-а Републике Србије на стратешком нивоу. Стратешким планом полиције за период 2022–2025. године (МУП, 2021а) предвиђено је да су носиоци активности у сузбијању кријумчарења људи припадници криминалистичке полиције, који ради подизања ефикасности морају успоставити тесну сарадњу са Управом граничне полиције. Међутим, припадници граничне полиције могу бити на различите начине повезани са ОКГ, па из тог разлога је неопходно предузети адекватне мере у циљу супротстављања корупцији полицијских службеника (уп. Јанковић–Милојевић 2017: 93–103).

Даље у раду приказаћемо статистичке податке који се односе на кривично дело из члана 350 КЗ, који се воде у полицијским евиденцијама. Битно је нагласити да се пријаве поднете од стране МУП-а евидентирају одмах по сазнању за догађај, док се у евиденцијама Републичком заводу за статистику (РЗС) подаци о пријавама које доставља јавно тужилаштво то чини тек када се одлучи по пријави (одбаци пријава или подигне оптужба), а то често буде након неколико месеци или година па се подаци преливају из једене у другу календарску годину (Коларић–Марковић 2021: 267).

10 Апелациони суд у Нишу, Кж1. бр.867/16 од 23. 11. 2016. године.

Графикон 1. Број осумњичених за кривично дело из члана 350. КЗ у периоду 2018–2023. године (МУП, 2024)

Код кривичног дела кријумчарење људи постоји огромна тамна бројка зато што ни кријумчари нити лица која се кријумчаре немају интерес да се дело открије. Тамна бројка криминалитета подразумева криминалитет који није откривен/регистрован (Игњатовић – Симеуновић Патић 2012: 35). Од 2018. до 2023. године српска полиција је поднела кривичне пријаве против 1371 осумњичених лица за чињење кривичног дела из чл. 350 КЗ. Највећи број учинилаца, 1120, били су држављани Србије, затим Турске, 40, Авганистана 20, Сирије 18, Румуније 17, и Албаније 12. Лишено слободе је 57% осумњичених, полицијско хапшење је примењено према 234 лица, а задржавање према 553 лица. Најмање учинилаца је откривено 2018, укупно 163, а у периоду до 2022. број учинилаца се кретао до 215, па је знатно порастао 2022. године, евидентирано је 249, а 2023. године чак 417 што је за 2,5 пута више него 2018. године (Јанковић–Марковић и др. 2024: 125). Против 249 чланова ОКГ су поднете кривичне пријаве за ово кривично дело. Мушкараца је било 228 и 21 жена. Мушкарци су били најчешће старости од 31 до 40 година живота, 79 учинилаца или 30%, а осумњичене жене, такође, њих 7, или 33%, биле су у том животном добу. Држављани Србије су у 231 случају осумњичени за овај најтежи облик кријумчарења, док је страних држављана било укупно 15 и то 4 Кинеза, 3 Чеха, по 2 држављана Авганистана и Турске, и по један држављанин Северне Македоније, Босне и Херцеговине, Сирије и Бугарске. У три случаја у полицијским евиденцијама није унето држављанство учиниоца. Најмање учинилаца кријумчарења људи, који су били чланови ОКГ, евидентирано је 2018. године, 32, и тај број је растао до 2022. године, када су поднете кривичне пријаве против 56 лица. Број учинилаца је поново опао 2023, када су поднете пријаве против 36 лица за став 4, члана 350 КЗ. Међутим, у 2023. години поднете су пријаве против 241 осумњиченог за први квалификовани облик кријумчарења људи, што је за 4,5 пута више него 2018. године када су поднете 53 пријаве. За основни облик кријумчарења људи (став 2) поднето је 466 пријава против 544 лица, од којих је 256 или 47% било старости од 31 до 50 година. Чак 99 или 21% кривичних пријава за овај облик кријумчарења људи је одбачено од стране јавног тужилаштва. То нам указује на постојање могућности да полиција подноси

пријаве без довољно прикупљених материјалних доказа. Кривична пријава није оптужни акт, нити она сама по себи представља доказ да је учињено кривично дело. Она је обавештење јавном тужиоцу да постоји одређени степен вероватноће да је кривично дело учињено (Шкулић 2022: 44). Међутим, полиција таква обавештења јавном тужиоцу подноси у два облика – на обрасцу кривичне пријаве и извештаја у слободној форми. Оба начина обавештавања јавног тужиоца врше се писаним путем и представљају кривичну пријаву за јавног тужиоца, без обзира на форму акта. Полиција има обавезу да предузме потребне мере предвиђене Законом о кривичном поступку (ЗКП 2011) за проналажење учиниоца и прикупљања доказа „када постоје основи сумње о учињеном кривичном делу које се гони по службеној дужности“ (чл. 286 ЗКП). Иако то нигде није прописано, сматрамо да подношење пријаве од стране полиције на формалном обрасцу кривичне пријаве треба да јавном тужиоцу указује на већи степен вероватноће да је дело учињено у односу на пријаву која се подноси у форми извештаја.¹¹ Забрињава нас овако велики проценат одбачаја кривичних пријава за основни облик кријумчарења људи.¹² Полиција када прикупља доказе треба да зна да се доказивање у кривичном поступку тиче одговарајућег предмета доказивања (*thema probandi*), при чему предмет доказивања су „чињенице које су релевантне за доношење судске одлуке о предмету кривичног поступка“ (Шкулић 2024: 10). Садржај доказа треба да буде усмерен на доказивање радње извршења која је одређена у основном облику кривичног дела кријумчарења људи (став 2 чл. 350 КЗ), при чему је неопходно доказати умишљај учиниоца да кријумчари људе преко територије Србије. То значи да превозење ирегуларних миграната таксијем или аутобусом на редовној аутобуској линији за одређени новчани износ (цену карте или слично), на одређеној релацији кроз Србију, на пример Ниш–Београд, уколико возач нема умишљај да недозвољено превози лица која су незаконито ушла у Србију, не представља кривично дело из члана 350 став 2 КЗ. Међутим, уколико је таксиста члан одређене криминалне групе, па своју привредну делатност која се односи на превоз путника за одређену корист користи како би омогућио ирегуларним мигрантима да транзитирају кроз Србију у циљу незаконитог боравка у Србији и преласка државне границе ради напуштања територије Србије, представљаће биће овог кривичног дела.¹³ Умишљај учиниоца у односу на намеру миграната да напусте територију Републике Србије није битан елемент кривичног дела, јер умишљај учиниоца може да се односи само на радњу извршења која подразумева омогућавање ирегуларним мигрантима недозвољен транзит преко територије Србије за одређену корист.¹⁴ Такође, власник објекта регистрованог за услуге смештаја и исхране неће бити учинилац овог кривичног дела уколико ирегуларни мигрант борави, на пример

11 Треба имати у виду да добијени подаци из званичних евиденција МУП-а се односе само на пријаве поднете у форми обрасца кривичне пријаве.

12 Разлози за одбачај су предвиђени у члану 284 ЗКП.

13 Врховни суд сматра да је „за постојање овог кривичног дела довољно да учинилац у намери да себи прибави корист – новчану награду, превоз лица врши само на делу територије Републике Србије, при чему зна да се ради о делу пута који лица треба да пређу у циљу напуштања Републике Србије и уласка у неку од земаља Европске Уније (Високи касациони суд, Кзз 1315/2017 од 21. 12. 2017. године).“

14 Апелациони суд у Нишу, пресуда 17 Кж.1. бр. 483/16 од 14. 7. 2016. године.

у хотелу, а не постоји намера власника објекта да омогућава незаконит боравак лицима за одређену корист, односно не постоји умишљај да се бави кријумчарењем људи. Полиција треба да прикупи довољно материјалних доказа који ће јавном тужиоцу дати могућност да поднесе оптужбу за кривично дело кријумчарење људи.¹⁵

СУДСКА КАЗНЕНА ПОЛИТИКА ЗА НЕДОЗВОЉЕНИ ПРЕЛАЗ ДРЖАВНЕ ГРАНИЦЕ И КРИЈУМЧАРЕЊА ЉУДИ

Казнена политика у једној држави има огроман значај на ефикасност у супротстављању криминалитету. Он се огледа, пре свега, у њеном превентивном (генералном и специјалном) дејству. Казна за чињење кривичног дела представља „средство којим се утиче на начин људског понашања“ (Бејатовић–Стевановић и др. 2018: 9–17). Посматрајући државну реакцију на криминалитет, последњих петнаест година доминира ширење кривично-правне репресије. Идеја водиља законодавца је била искључиво оштра казнена политика. То се може закључити нарочито ако анализирамо измене и допуне кривичног законодавства 2009. и 2019. године (Коларић 2023: 136). Законска казнена политика је нешто опште (*ин абстрактно*) а судска казнена политика је нешто посебно што конкретизује то опште (*ин цонкретно*) кроз судску одлуку и често мора да се појави у улози коректора законодавне казнене политике. Судска казнена политика представља потврду и (или) негацију казнене политике законодавца, а тиме и опште криминалне политике конкретног друштва у датом времену (Бејатовић–Стевановић и др. 2018: 9–17). Поред прописивања минимума и максимума казне за одређено кривично дело законодавац у одредбама општег дела кривичног права сужава судовима дискрециона права да учиниоцу изрекне одређену санкцију, односно висину казне. Тако изменама и допунама КЗ од 21. маја 2019. године забрана изрицања условне осуде обухвата „кривична дела код којих је као посебни максимум прописана казна затвора од осам година“ (до тада је било 10 година) а „условна осуда не може се изрећи ако није протекло више од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора или условна осуда за умишљајно кривично дело“ (Коларић 2019: 35). Од септембра 2009. године, када је измењен члан 57 КЗ, за оба квалификована облика кривичног дела кријумчарења људи не може се ублажити казна. Уз то, поопштравањем законодавне казнене политике које се примењује од 1. јуна 2017. године за ове облике кријумчарења, не можемо се зачудити ако нам истраживање покаже да је веома строга казнена политика према учиниоцима овог кривичног дела. Наравно, мада се наше истраживање осуђених лица односи на период 2018–2022. године, треба имати у виду да је одређен број дела учињен пре поопштравања казнене политике, па се на учиниоце морао применити блажи закон. Поједина истраживања показују да је веома мали број истрага и кривичних поступака који су довели до осуђујуће пресуде за кријумчаре миграната широм Европске уније (Van Liempt 2021: 309).

15 Пресудом Апелационог суда у Београду, КЖ1 бр. 582/19 од 16. 7. 2019. године лице је осуђено за кријумчарење људи јер је „већем броју лица омогућио недозвољени боравак у Републици Србији тако што је у договору са два НН страна држављана у кући на наведеној адреси омогућио боравак за 37 илегалних миграната који су му плаћали ноћење по 10 евра по особи“.

Наше истраживање спроведено у Србији дало нам је другачије резултате. У периоду од 2018. до 2022. године од укупно 984 оптужена лица осуђено је 862 или 88%. То нам указује на висок квалитет оптужних аката које је поднело јавно тужилаштво. Укупно 52 оптужена лица је правноснажно ослобођено. Од укупног броја осуђених 745 или 76% су били држављани Србије. Број осуђених по годинама је следећи: 2018. године од 295 осуђених, 33 су били страни држављани; 2019. године од 158 осуђених, 11 су били странци; 2020. године од 139 осуђених 27 су били странци; 2021. године од 124 осуђена 19 су били странци; и, 2022. године од 146 осуђених, 18 су били страни држављани. Суд је 413 или 48% оптужених осудио на казну затвора, 271 или 31% на кућни затвор, 172 или 20% на условну осуду. Само једном лицу, и то за основни облик овог кривичног дела је изречена новчана казна као главна казна, једно лице је за ста в два осуђено а ослобођено од казне, и једно осуђено на казну рада у јавном интересу, а за три лица изречена је васпитна мера. Кућни затвор је израз који ћемо користити за осуђена лица на затворску казну када се казна извршава у просторијама у којима осуђени станује, у складу са чланом 45 КЗ.

Графикон 2. Оптужена и осуђена лица за кривично дело из члана 350. КЗ у периоду 2018–2022. године (РЗС, 2024)

Графикон 2 нам показује да је за незаконит прелазак државне границе осуђено 28 или 82% оптужених лица. Пошто је мали број лица оптужен за ово кривично дело, а казнена политика није мењана од његовог инкриминисања у Кривични законик, нећемо се бавити врстом, санкцијама и висином казне за овај облик кривичног дела. За кријумчарење људи из става 2 члана 350 КЗ осуђено је 377 или 44% од укупног броја осуђених за члан 350. КЗ. Мушкараца је осуђено 336, а жена 41 или 11%, а 48 или 13% од укупног броја осуђено је за покушај кривичног дела. То нам указује на адекватно поступање полиције која је открила започето кривично дело и спречила је да се оно доврши. С обзиром да је за овај облик кријумчарења људи

запрећена затворска казна тежа од 5 година, „учинилац ће се за покушај казнити казном прописаном за кривично дело, или ублаженом казном“ (члан 30 КЗ). Међутим, неспорно је да се за кривична дела наведена у члану 57 став 2 КЗ суд не може ублажити казну¹⁶ (Коларић 2022: 18, 19).

Казном затвора је осуђено 123 или 33% лица и то на казну затвора од 3 до 5 година укупно 2 лица, од 1 до 3 године затвора укупно 23 лица, од 6 месеци до једне године укупно 61 лице и у том распону су биле најзаступљеније затворске казне. Узимајући у обзир и број условних осуда и казни кућног затвора, можемо закључити да судови за ово кривично дело у највећем броју случајева користе дискреционо право ублажавања минимума запрећене казне. Наиме, број условних осуда, казни кућног затвора и затворских казни до једне године чини 93% санкција за овај облик кривичног дела, а затворске казне у законом предвиђеном распону од 1 до 8 година мање од 7% од укупног броја. Зато ћемо за став 3 члана 350 КЗ, за који је било највише оптужених у разматраном периоду, казнену политику судова приказати на посебном графикону. Како смо нагласили, од 2009. забрањено је ублажавање казне, поштрена казнена политика се примењује од јуна 2017. а (не)могућности изрицања условне осуде за дела за које је предвиђена казна већа од 8 година од септембра 2019. године, тако да судови имају смањену могућност да не изрекну законом предвиђену казну у распону од 2 до 12 година затвора.

Графикон 3. Осуђена лица за први квалификовани облик кривичног дела криминарства људи (став 3 члана 350. КЗ), у периоду 2018–2022. године (РЗС, 2024)

Графикон 3 нам показује до какве промене судске казнене политике је довела промена законодавне политике у петогодишњем периоду. У 2018 години је било највише осуђених, и то 161 лице од 201 оптуженог. Чак 20% оптужених није

16 Видети: Пресуда Врховног суда, Кзз 22/2013 од 10. априла 2013.

осуђено за овај облик кријумчарења људи. Учешће казне затвора је било 39% а кућног затвора 56%. У овој години изречено је и 8 условних осуда а казне затвора од 6 месеци до 2 године изречено је 51 од укупно 63. Испод 6 месеци нису изрицане ове казне. До јуна 2017. за ово кривично дело забрањена је казна од 1 до 10 година затвора, тако да претпостављамо да је највећи број осуђених лица дело учинило пре тог датума па је на њих примењен блажи закон. Већ наредне године било је 2,5 пута мање оптужених и тренд смањења броја оптужених се смањивао до 2022. године када је дошло до благог повећања. Нисмо убеђени да је то смањење резултат пооштравања законодавне политике, имајући у виду да се број ирегуларних миграната који се кријумчарским рутама креће преко територије Србије повећао последњих година. Удео казне кућног затвора се знатно смањио па је 2022. године изречено 13 или 21% од укупног броја санкција. Видимо да је то значајно смањење у односу на 2018. годину. Условне осуде нису изрицане 2021. и 2022. године, док је 2019. изречена једна а 2020. године шест. За покушај овог кривичног дела осуђено је 19 лица 2018, три лица 2019, једно 2021. и 12 лица 2022. године. Од 48 казни затвора донетих у 2022. години, чак 33 или 69% су биле у распону до 2 године и то 8 казни од 6 месеци до једне године и 25 казни од једне до две године затвора. Претпостављамо да осуде на минималну забрањену казну од 2 године се урачунавају у рубрику од једне до две године, а податак који нам показује да постоји осам осуда на казну затвора од шест месеци до једне године, указује да се ради о предметима у којима је дело учињено у периоду пре јуна 2017. године када је била забрањена минимална казна од годину дана за овај облик кривичног дела, па је реч о казнама затвора од једне године. Ако су нам претпоставке тачне, анализом смо утврдили да је осуђенима за овај облик кривичног дела у 2022. години изречен највећи број минималних казни затвора које су предвиђене законом, односно више од две трећине кажњених је осуђено на минималну казну.

Из Графикана 2 видимо да је у периоду од 2018. до 2022. године од 73 оптужена осуђено 72 лица и то 71 на казну затвора и једно на кућни затвор. Највише осуђених је било 2018, укупно 34 од 34 оптужена лица, при чему половина је осуђена за покушај овог кривичног дела. Казни затвора је било 33 и то једно лице на казну од два до три месеца затвора, два на казну од једне до две године затвора, и 15 од две до три године затвора. Укупно 15 лица је осуђено на строже казне од три године, колико је забрањен законски минимум. У овој години једно лице је осуђено на кућни затвор. У 2019. години од 16 оптужених (два за покушај) сви су осуђени на казну затвора, и то једно од три до шест месеци, а остали у законом предвиђеном распону, од три до десет година. У 2020. години од једанаест оптужених десет је осуђено на казну затвора у законом предвиђеном распону. Једно лице је правноснажно ослобођено. У 2021. години од три оптужена сви су осуђени на казну затвора од две до три године затвора а 2022. године од девет оптужених (два за покушаје) сви су осуђени у законом предвиђеном распону (четири лица од две до три године и пет лица од три до пет година затвора). Видимо да су од 2020. године сва лица осуђена на казне затвора у законом предвиђеном распону, и то од три до десет година (законом за овај облик кривичног дела је предвиђена казна од три до 15 година затвора).

ЗАКЉУЧАК

Кривично дело кријумчарење људи је постало актуелно последњих година због великих миграторних кретања становника из Азије и Африке ка централној и западној Европи. Србија је транзитна држава за мигранте који покушавају да дођу до жељених дестинација у ЕУ и држава које су у шенгенском простору. Кријумчарење људи је криминална активност која је тесно повезана са ирегуларним миграцијама. Немогуће је замислити да милиони ирегуларних миграната прелазе хиљаде километара преко неколико десетина државних граница без помоћи кријумчара. Незаконити профит од кријумчарења људи се значајно повећава из године у годину. Зато се ОКГ удружују на транснационалном нивоу и за новчану надокнаду на почетним тачкама (најчешће у Турској) договарају кријумчарење ирегуларних миграната дуж целе западнобалканске руте. При томе, у своје криминалне активности укључују велики број локалних кријумчара који за одређену надокнаду имају задатак да превезу ирегуларне мигранте на одређеном делу територије државе.

Како би се супротставила овим криминалним активностима, наша држава је предузела низ мера. Прво, поопштена је казнена политика. Судовима је ограничена могућност ублажавања казне за теже облике кривичног дела кријумчарења људи. Кријумчари људи се кажњавају високим затворским казнама, тако да се мера генералне превенције утиче на потенцијалне учиниоце да не чине ту врсту кривичних дела. Међутим, иако су изречене затворске казне високе, спроведено истраживање нам показује да се судови најчешће одлучују на изрицање минималних казни које су забрањене законом. Та чињеница иде у прилог оправданости политичких одлука које се доносе у циљу ограничења дискреционог права судовима да ублаже минималну прописану казну. Код овог кривичног дела, као мера специјалне превенције предвиђена је законом императивна норма одузимања моторних возила која су коришћена за извршење кривичног дела. Кријумчари се сусрећу са тешким законским последицама уколико буду откривени за ово кривично дело. Друго, полиција последњих година примењује проактиван приступ у сузбијању ове врсте кривичних дела. Полицијске мере су усмерене на повратнике, средства извршења и жаришне тачке, пре свега на подручју државне границе са Северном Македонијом и Бугарском, односно Мађарском и Хрватском. Доне-та су стратешка документа у којима је сузбијање кријумчарења људи препознато као приоритет у раду полиције на највишем, централном нивоу. Српска полиција активно сарађује са регионалним и међународним полицијским организацијама (Интерпол, Европол, Фронтекс итд.), у циљу сузбијања кријумчарења миграната. Користе се и савремена техничка средства, на пример дронови и термовизијске камере у надзору кријумчарских рута и откривању кријумчара и миграната који незаконито улазе, транзитирају или излазе из Србије. По правилу, примењује се полицијско хапшење откривених кријумчара људи. Проактиван приступ је довео до повећања броја ухапшених чланова ОКГ последњих година као и кријумчара који су учинили квалификовне облике овог кривичног дела. Најчешће се откривају кријумчари људи на нижим позицијама у криминалној групи, или они који су ангажовани од стране ОКГ да превозе мигранте на појединим рутама.

С обзиром на то да је предвиђен квалификован облик кривичног дела кријумчарења људи ако се кријумчари већи број лица, учиниоци бивају кажњени високим затворским казнама, минимално од две године затвора. Све предузете мере од надлежних државних органа имају циљ да се ове криминалне активности сузбију и смање у наредном периоду. Кријумчари миграната унапред треба да знају да је могућност откривања њихових активности висока, а да су последице које следе након тога много теже од користи које могу да стекну вршењем овог кривичног дела.

ЛИТЕРАТУРА

- Батавељић–Божих 2024: Драган Т. Батавељић – Ванда Б. Божих. „Contemporary migrant crisis with the special overview of the protection of constitutional rights of the citizens of immigration country“. *Башићина*, св. 63, 115–132. <DOI: <https://doi.org/10.5937/bastina34-51305>>.
- Бејатовић–Стевановић и др. 2018: Станко Бејатовић – Ивана Стевановић и др. *Казнена полиција у Србији – закон и пракса*. Београд: Министарство правде; САД: Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу.
- Bergesio–Bialasiewicz 2023: Noemi Bergesio – Luiza Bialasiewicz. „The entangled geographies of responsibility: Contested policy narratives of migration governance along the Balkan Route“. *Environment and Planning D: Society and Space*, 41(1): 33–55. <doi.org/10.1177/02637758221137345>.
- Билтен Врховног касационог суда 2019: Број 1, Интермех, Београд, Одлука Врховног касационог суда Кзз 1315/2017 од 21. 12. 2017. године, усвојена на седници Кривичног одељења Врховног касационог суда одржане 3. 12. 2018. године.
- Билтен Вишег суда у Београду 2019: Број 90, Интермех, Београд, Пресуда Апелационог суда у Београду КЖ1 бр. 582/19 од 16. јула 2019. године и пресуда Вишег суда у Београду К. 138/18 од 5. октобра 2018. године.
- Van Liempt 2021: Ilse van Liempt. „Humanitarian smuggling in a time of restricting and criminalizing mobility“. Gallien, M. & Weigand, F. (eds.). *The Routledge Handbook of Smuggling*. Routledge, 303–312. <<https://doi.org/10.4324/9781003043645-22>>.
- Влада Републике Србије 2016: Миграциони профил Републике Србије за 2015. годину. <<https://kirs.gov.rs/media/uploads/Migracije/Publikacije/migracioni%20profil%202015.pdf>>. [12. јул 2024].
- Europol 2022. European migrant smuggling centre 6th annual report 2022. Luxembourg: Publications office of the European Union. <<https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/EMSC%206%20th%20Annual%20Report.pdf>>. [12. јул 2024].
- Закон о прекршајима, „Службени гласник РС“, бр. 65/2013, 13/2016, 98/2016 (Одлука Уставног суда), 91/2019 (други закон), 91/2019, 112/2022 (Одлука Уставног суда).
- Закон о полицији, „Службени гласник РС“, бр. 6/2016, 24/2018 и 87/2018.
- Закон о странцима, „Службени гласник РС“, бр. 24/2018, 31/2019, 62/2023.
- Законик о кривичном поступку, „Службени гласник РС“, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 (Одлука Уставног суда), 62/2021 (Одлука Уставног суда).
- Игњатовић–Симеуновић Патић 2012: Ђорђе Игњатовић – Биљана Симеуновић Патић. *Викии-молођија*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- International Organization for Migration – IOM 2024: *Situacioni izveštaj o mobilnosti migranata, Srbija – maj 2024*. <<https://serbia.iom.int/sites/g/files/tmzbd1126/files/documents/RESOURCES/final-srb-mmsr-may-2024-srb.pdf>>. [10. јул 2024].

- International Organization for Migration – IOM 2023. <https://missingmigrants.iom.int/sites/g/files/tmzbd1601/files/publication/file/IOM_MissingMigrantsProject_Europe%202022.pdf>. [10. јул 2024].
- Isakjee–Davies et al. 2020: Arshad Isakjee – Thom Davies et al. *Liberal Violence and the Racial Borders of the European Union*, Antipode, pp. 1–23. <doi: 10.1111/anti.12670>.
- Јанковић–Марковић и др. 2024: Бојан Јанковић – Саша М. Марковић и др. „Control of Irregular Migration and Suppression of People Smuggling on the Western Balkan Route“. *Journal of Liberty and International Affairs*, Vol. 10, 2, 119–136. <doi.org/10.47305/JLIA24102119>.
- Јанковић–Милојевић 2017: Бојан Јанковић – Саша Милојевић. *Антикорупцијске мере у раду граничне полиције, Управљање полицијском организацијом у сирецавању и сузбијању илегалних безбедности у Републици Србији*. Зборник радова. Београд: Криминалистичко-полицијска академија, 93–106.
- Комесаријат за избеглице и миграције Републике Србије – КИРС 2024. Саопштење. <<https://www.srbija.gov.rs/vest/760497/u-srbiji-prosle-godine-evidentirano-108808-migranata.php>>. [10. јул 2024].
- Коларић 2023: Драгана З. Коларић. „Расправа о реформи кривичног материјалног права Републике Србије“. LXII Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, *Две деценије реформе казненог законодавства: искуства и поуке*. Зборник радова. Ур. Вељко Турањанин, Драгана Чворовић. Београд: Интермекс, 131–178.
- Коларић 2022: Драгана З. Коларић. „Ванинституционалне мере и други кривичноправни инструменти реакције на криминалитет и позитивно кривично законодавство Србије (испуњена очекивања или не)“. LXI Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, *Ванинституционалне мере, појединачне форме посматрања и други кривичноправни инструменти реакције на криминалитет и позитивно казнено законодавство (испуњена очекивања или не?)*. Зборник радова. Ур. Вељко Турањанин, Драгана Чворовић. Београд: Интермекс, 11–33.
- Коларић 2019: Драгана З. Коларић. „Кривични законик и (не)адекватност државне реакције на криминалитет (садашње стање и нова решења)“. LIX Саветовање Српског удружења за кривичноправну теорију и праксу, *Измене у кривичном законодавству и стању уносилаца правосудних функција и адекватности државне реакције на криминалитет (међународни правни стандарди и стање у Србији)*. Зборник радова. Ур. Станко Берјатовић. Београд: Интермекс, 22–41.
- Kolarić–Marković 2021: Dragana Z. Kolarić – Saša M. Marković. „Posamezni učinki uporabe Zakona o preprečavanju nasilja v družini kot enega izmed vidikov kriminalistično-strateškega nasprotovanja nasilju v družini v Republiki Srbiji“. *Revija za kriminalistiko in kriminologijo*. Ministrstvo za notranje zadeve Republike Slovenije, Policija, Leto 72, št. 3, Ljubljana, 264–279.
- Кривични законик, „Службени гласник РС“, бр. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019.
- Кржалић–Кобајица 2021: Армин Кржалић – Сандра Кобајица. „Мигранти у јавном дискурсу медија у Босни и Херцеговини“. *Полицијска стурносћ*, година 30, број 2, 233–244.
- Lukić 2016: Vesna Lukić. „Understanding Transit Asylum Migration: Evidence from Serbia“. *International Migration*, Volume 54, Issue 4, 31–43.
- Марковић 2024: Саша М. Марковић. „Управљање ирегуларним миграцијама западнобалканском рутом и право на азил – кључни изазови и пракса“. *Сирани правни животи*, год. 69. бр. 1, 15–34.
- Марковић 2024: Саша М. Марковић. „Супротивљање кријумчарењу миграната у Републици Србији“. *Безбедносћ*, 66, бр. 3, 41–69.
- Марковић 2023: Саша М. Марковић. *Криминалистичка стуратеија*. Београд: Криминалистичко полицијски универзитет.

- Марковић 2019: Саша М. Марковић. „Стратешко одлучивање у полицији и примена полицијско-обавештајног модела“. *Безбедносћ*, LXI, број 3, 160–178.
- Марковић 2018: Саша М. Марковић. „Полицијска стратегија у борби против насиља у породици – основна криминалистичко-стратешка усмерења у Републици Србији“. *Безбедносћ*, LX, бр. 3, 100–116.
- Marković–Kolarić, 2023: Saša M. Marković – Dragana Z. Kolaric. „Some Effects of ‘Pre-Crime’ Concept in Combating Domestic Violence“. *NBP*, Vol. 28, Issue 1, 40–57. <<https://doi.org/10.5937/nabepo28-42953>>.
- Mijalković–Čvorović 2018: Saša Mijalković – Dragana Čvorović. „Migration, terrorism and possible armed conflicts in the Western Balkans“. *International Scientific Journal Security and Future*, Vol. 2, Issue 3, 106–110.
- Министарство унутрашњих послова Републике Србије – МУП, 2024, Допис са статистичким подацима, број 03.7.1-875/24 од 21. 3. 2024. године.
- Министарство унутрашњих послова Републике Србије – МУП, 2023, Процена претњи од тешког и организованог криминала 2023 (Јавна верзија). *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA 2023)*.
- Министарство унутрашњих послова Републике Србије – МУП, 2021, Стратешка процена јавне безбедности за период 2022–2025 (Јавна верзија).
- Министарство унутрашњих послова Републике Србије – МУП, 2021а, Стратешки план полиције за период 2022–2025 (Јавна верзија).
- Petrova–Dojčinovski 2022: Emilija Petrova – Metodija Dojčinovski. „Border management and procedure in case of high level of radiation at the border crossings in the Republic of North Macedonia“. *Journal of Criminology and Criminal Law*, No. 1, 111–123. <doi: <https://doi.org/10.47152/rkkp.60.1.7>>.
- Пресуда Апелационог суда у Нишу, Кж 1. бр. 867/16 од 23. 11. 2016. године, којом је потврђена пресуда Основног суда у Зајечару 14 К. 156/15 од 24. 2. 2016. године.
- Пресуда Апелационог суда у Нишу, 17 Кж.1. бр. 483/16 од 14. 7. 2016. године, којом је потврђена пресуда Основног суда у Зајечару 14К. 20/16 од 10. 2. 2016. године.
- Пресуда Апелационог суда у Новом Саду, бр. Кж.1-3560/12 од 29. 11. 2012. године и пресуда Основног суда у Сомбору бр. К635/12 од 28. 6. 2012. године.
- Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 172/2020 од 4. 3. 2020. године.
- Пресуда Вишег суда у Сремској Митровици, К-68/21 9. 3. 2021. године.
- Пресуда Вишег суда у Суботици, Спк. 30/23 од 23. 5. 2023. године.
- Пресуда Вишег суда у Врању, Спк. бр. 6./23 од 15. 6. 2023. године.
- Пресуда Вишег суда у Врању, Спк. бр. 5/22 од 22. 12. 2022. године.
- Пресуда Вишег суда у Врању, К. бр. 62/17 од 12. 11. 2020. године.
- Пресуда Вишег суда у Врању, Спк. бр 8/19 од 18. 4. 2019. године.
- Пресуда Вишег суда у Врању, 1К. бр. 33/17 од 18. 10. 2018. године.
- Резолуција Европског парламента од 18. априла 2018. о напретку Глобалног споразума УН за сигурне, уредне и законите миграције, те Глобалног споразума УН о избеглицама (2018/2642(RSP)). <https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-82018-0118_HR.pdf>. [10. јул 2024].
- Републички завод за статистику – РЗС 2024. на захтев достављени статистички подаци из мејлом 9. 2. 2024.
- Стојановић 2020: Зоран Стојановић. „Казнени распони и репресивност кривичног законодавства“. *CRIMEN*, вол XI, бр. 1, 3–33. <doi:10.5937/crimen2001003S>.
- Fronteks 2024: EU external borders: Irregular border crossings fall 23% in Jan-May. <<https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-external-borders-irregular-border-crossings-fall-23-in-jan-may-OmBdND>>. [10. јул 2024].
- Fronteks 2024a: EU external borders: irregular border crossings drop 43% in first 10 months of 2024 (2024-11-08). <<https://www.frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/eu-external-borders-irregular-border-crossings-drop-43-in-first-10-months-of-2024-PnbwBc>>. [24. 12. 2024].

- Fronteks 2023: Migratory Routes. <https://www.frontex.europa.eu/assets/Publications/General/ARA_2023.pdf>. [10. јул 2024].
- Hurtado-Kojić 2015: Maria Jose Hurtado – Ana Kojić. „Controlling irregular migration in the Kingdom of Spain“. *Наука безбедности полицаја*, вол. 20, бр. 3, 99–113.
- Шкулић 2024: Милан Шкулић. „Доказни значај информација из комуникације остварене апликацијама/ модификованим уређајима за криптовање - као што су SKY ECC i Enchrochat“. *Crimen*, 3–55. <doi: 10.5937/crimen2401003S>.
- Шкулић 2022: Милан Шкулић. *Криминалистика*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- Wagner 2021: Johann Wagner. „The European Union’s model of Integrated Border Management: preventing transnational threats, cross-border crime and irregular migration in the context of the EU’s security policies and strategies“. *Commonwealth & Comparative Politics*, Vol. 59, Issue 4, 424–448. <doi.org/10.1080/14662043.2021.1999650>.

Saša M. MARKOVIĆ

PREVENTION OF IRREGULAR MIGRATION AND SUPPRESSION OF HUMAN SMUGGLING IN THE REPUBLIC OF SERBIA

SUMMARY

This paper examines irregular migration and human smuggling along the Western Balkans route through Serbia, providing a criminalistic and criminal law analysis of the offenses of illegal border crossing and human smuggling under Article 350 of the Criminal Code. Over the past decade, mass irregular migrations to economically developed European countries by individuals from certain Asian and African nations affected by armed conflicts—seeking to save their lives or escape threats to basic human rights, persecution, and poverty – have led to a rise in the number of human smuggling offenses in Serbia. The substantial illegal profits gained by human smugglers have fueled the development of organized criminal activities. Human smuggling has become the dominant criminal activity of many regional and international criminal groups. In many instances, these groups smuggle irregular migrants from their home countries to Western and Central European nations for a fee. Since 2011, one branch of the Western Balkan smuggling route, which crosses Serbia’s borders, has gained significant prominence, with the highest number of asylum seekers registered in 2015. In this paper we analyzed the actions of the Serbian police and judicial authorities in combating this type of crime from 2018. to 2023, with a particular focus on the penal policies of the courts in the period from 2018. to 2022. It has been established that the legislative penal policy has been tightened. Courts have limited ability to reduce sentences for more severe forms of this criminal offense. Human smugglers are most often sentenced to the minimum prescribed penalties, which are still lengthy prison sentences, thereby using measures of general prevention to deter potential offenders from committing such crimes. As a measure of special prevention, the law mandates the confiscation of motor vehicles used in the commission of a criminal offense. Smugglers face severe legal consequences if they are caught. Police measures are focused on repeat offenders, means of execution, and criminal hotspots, primarily in the areas along the state border with North Macedonia and Bulgaria, as well as Hungary and Croatia. Strategic documents have been adopted in which the suppression of human smuggling is recognized as a priority in the work of the police at the highest central level. Serbian police actively cooperates with regional and international police organizations (Interpol, Europol, Frontex, etc.) in order to suppress migrant smuggling. Modern technical equipment such as drones and thermal imaging camera are also used to monitor smuggling routes and detect smugglers and migrants who illegally enter, transit through or exit Serbia. Detected human traffickers are often arrested. The proactive approach of the Serbian police has led to an increase in the number

of arrests of organized crime group members as well as traffickers involved in more serious forms of this criminal offense. Considering the analyzed sentences, it has been determined that human smugglers are most frequently identified if they are at lower levels within criminal organizations. Those people are employed to transport migrants along specific routes. Given that a more severe form of the criminal offense is anticipated for those who smuggle a larger number of individuals, they are punished with long prison sentences, with a minimum of 2 years.

Keywords: human smuggling, irregular migration, criminal offense, criminal sanction, penal policy of courts.